

DREPT CIVIL

Teoria generală a obligațiilor

Curs universitar

Conf. univ. dr.

CRISTINA ELISABETA ZAMȘA

Universitatea din București,

Facultatea de Drept

Editura
Hamangiu
2023

CUPRINS

TITLUL I. NOȚIUNEA DE OBLIGAȚIE. CLASIFICAREA OBLIGAȚIILOR	1
Capitolul I. Prezentarea noțiunii de obligație civilă	1
<i>Secțiunea 1. Aspecte introductive</i>	1
§1. Considerații generale. Reglementare	1
§2. Sensurile și definiția doctrinară a noțiunii de obligație	2
§3. Elementele raportului juridic de obligație. Valența structurală și funcțională a elementelor	3
3.1. Subiectele (sau părțile) raportului juridic de obligație	3
3.2. Conținutul raportului juridic de obligație	4
3.3. Obiectul raportului juridic de obligație	5
§4. Rolul sancțiunii în cadrul raportului juridic obligațional	10
<i>Secțiunea a 2-a. Noțiunea de obligație (contractuală) și noțiunea de îndatorire</i>	12
§1. Criteriile de delimitare a unei obligații contractuale	12
§2. Obligația legală (îndatorirea) de bună-credință	13
§3. Obligațiile care decurg din completarea contractului	15
§4. Categoriile de obligații contractuale. Obligații primare și obligații secundare	16
Capitolul II. Clasificarea obligațiilor	18
<i>Secțiunea 1. Clasificarea obligațiilor în funcție de izvoare</i>	18
<i>Secțiunea a 2-a. Clasificarea obligațiilor în funcție de obiect</i>	18
§1. Obligații de a da, de a face, de a nu face	19
§2. Obligații de rezultat (determinate) și obligații de mijloace (de prudență și diligență)	20
§3. Obligații în natură și obligații monetare sau pecuniare	24
<i>Secțiunea a 3-a. Clasificarea obligațiilor în funcție de criteriul sancțiunii</i>	24
<i>Secțiunea a 4-a. Clasificarea obligațiilor în funcție de opozabilitatea lor</i>	27
TITLUL II. IZVOARELE OBLIGAȚIILOR	29
Capitolul I. Actul juridic ca izvor de obligații. Contractul.	
Actul juridic unilateral generator de obligații	30
<i>Secțiunea 1. Contractul, principalul izvor de obligații. Considerații generale</i>	30
§1. Definiție legală. Prezentarea noțiunii	30
§2. Fundamentul contractului. Avântul, decăderea și reconsiderarea tezei autonomiei de voință	32
2.1. Avântul autonomiei de voință	32
2.2. Decăderea autonomiei de voință	34
2.3. Reconsiderarea principiului autonomiei de voință	37

<i>Secțiunea a 2-a. Principiile guvernatoare ale contractului. Principiul libertății contractuale. Principiul bunei-credințe</i>	38
§1. Considerații generale	38
§2. Principiul libertății contractuale	39
§3. Principiul bunei-credințe în materie contractuală	41
<i>Secțiunea a 3-a. Clasificarea contractelor</i>	42
§1. Clasificarea contractelor în funcție de conținut. Contracte sinalagmatice și contracte unilaterale	42
§2. Clasificarea contractelor în funcție de scopul urmărit. Contracte cu titlu oneros și contracte cu titlu gratuit	45
§3. Clasificarea contractelor în funcție de criteriul formei. Contracte consensuale, solemne, reale	48
§4. Clasificarea contractelor în funcție de efectele produse	49
§5. Clasificarea contractelor în funcție de modul (durata) de executare	50
§6. Clasificarea contractelor în funcție de nominalizarea lor în legislația civilă	50
§7. Clasificarea contractelor în funcție de criteriul libertății părților de a negocia. Contracte negociate, de adeziune și obligatorii	50
§8. Clasificarea contractelor în funcție de corelația dintre ele	53
<i>Secțiunea a 4-a. Încheierea contractelor</i>	54
§1. Considerații generale	54
§2. Încheierea contractului prin mecanismul negocierilor	54
2.1. Clasificarea negocierilor	54
2.2. Libertăți și îngărdiri în realizarea acordului de voință prin negociere. Obligațiile partenerilor de negociere	56
2.2.1. Principiul libertății de a contracta	56
2.2.2. Buna-credință	56
2.2.3. Obligația de confidențialitate	57
2.2.4. Obligația de informare	58
2.2.5. Obligația de a se informa	59
§3. Încheierea contractului prin mecanismul ofertei de a contracta și al acceptării	60
3.1. Oferta de a contracta	60
3.1.1. Noțiune. Natură juridică	60
3.1.2. Condiții de valabilitate	61
3.1.3. Forța obligatorie a ofertei	62
a) Oferta irevocabilă	63
b) Oferta revocabilă	63
3.1.4. Retragera și caducitatea ofertei	65
3.1.5. Natura juridică a ofertei de a contracta. Concluzii. Delimitarea de noțiuni asemănătoare	66
3.2. Acceptarea	68
3.2.1. Noțiune. Natură juridică	68
3.2.2. Condițiile de valabilitate	69

3.2.3. Momentul și locul încheierii contractului _____	69
§4. Încheierea contractului prin mecanismul promisiunilor de a contracta _____	71
4.1. Considerații introductive _____	71
4.2. Promisiunea de a contracta _____	71
4.3. Pactul de opțiune _____	74
<i>Secțiunea a 5-a. Interpretarea contractului _____</i>	75
§1. Considerații generale _____	75
§2. Reguli de interpretare _____	75
Capitolul II. Efectele contractului _____	79
<i>Secțiunea 1. Aspecte introductive _____</i>	79
§1. Considerații generale. Noțiunile de obligatoriu și obligațional _____	79
§2. Identificarea principiilor efectelor contractului _____	80
<i>Secțiunea a 2-a. Principiul forței obligatorii _____</i>	82
§1. Reglementare _____	82
§2. Fundamentul obligativității contractului _____	83
§3. Excepțiile de la principiul obligativității _____	85
3.1. Impreviziunea contractuală _____	86
3.1.1. Prezentare generală _____	86
3.1.2. Fundamentul impreviziunii _____	89
3.1.3. Domeniul de aplicare a impreviziunii _____	89
3.1.4. Condițiile impreviziunii _____	91
3.1.5. Efectele impreviziunii _____	95
3.2. Denunțarea unilaterală a contractelor _____	96
3.2.1. Denunțarea unilaterală convențională _____	97
3.2.2. Denunțarea unilaterală legală, excepție de la principiul forței obligatorii _____	98
<i>Secțiunea a 3-a. Principiul relativității efectelor contractului _____</i>	99
§1. Enunțarea principiului relativității. Relativitatea și obligativitatea contractului _____	99
§2. Domeniul de aplicare a principiului relativității _____	100
§3. Excepții de la principiul relativității _____	103
3.1. Promisiunea faptei altuia, excepție aparentă de la principiul relativității _____	104
3.1.1. Noțiune. Prezentare generală _____	104
3.1.2. Efectele promisiunii faptei altuia _____	106
3.2. Stipulația pentru altul _____	106
3.2.1. Noțiune. Natură juridică _____	106
3.2.2. Condițiile stipulației pentru altul _____	107
3.2.3. Efectele stipulației pentru altul _____	108
<i>Secțiunea a 4-a. Principiul opozabilității efectelor contractului _____</i>	110
§1. Prezentarea principiului opozabilității contractului față de terți _____	110

§2. Componentele principiului opozabilității _____	111
§3. Excepțiile de la principiul opozabilității contractului _____	112
§4. Simulația, excepție de la principiul opozabilității față de terți a contractului _____	112
4.1. Prezentare generală. Noțiune _____	112
4.2. Tipuri de simulație _____	113
4.3. Structura și condițiile simulației _____	114
4.4. Efectele simulației _____	114
4.5. Sancțiunile în cazul simulației _____	117
4.6. Domeniul de aplicare a simulației _____	117
4.7. Acțiunea în declararea simulației. Proba simulației _____	117
<i>Secțiunea a 5-a. Efectele specifice contractelor sinalagmatice _____</i>	<i>119</i>
§1. Excepția de neexecutare _____	119
1.1. Noțiunea excepției de neexecutare. Domeniul de aplicație _____	119
1.2. Condițiile excepției de neexecutare _____	120
1.3. Efectele excepției de neexecutare _____	122
§2. Rezoluțiunea, rezilierea și reducerea prestațiilor _____	123
2.1. Natura juridică a rezoluțiunii și rezilierii. Domeniu de aplicație _____	123
2.2. Condițiile rezoluțiunii _____	125
2.3. Moduri de operare a rezoluțiunii _____	127
2.3.1. Rezoluțiunea judiciară _____	127
2.3.2. Rezoluțiunea unilaterală. Declarația de rezoluțiune _____	129
2.3.3. Pactele comisorii _____	130
2.4. Aplicabilitatea rezoluțiunii și rezilierii în cazul nerespectării obligației de executare cu bună-credință a contractelor. Distingția necesară între comportamentul creditorului și cel al debitorului _____	131
2.5. Efectele rezoluțiunii și ale rezilierii _____	133
2.6. Reducerea prestațiilor _____	133
2.6.1. Noțiune _____	133
2.6.2. Condițiile reducerii prestației creditorului _____	134
§3. Riscul contractului _____	135
3.1. Noțiune _____	135
3.2. Riscul contractului translativ de proprietate. <i>Res perit debitori</i> _____	135
3.3. Suportarea riscului în cazul punerii în întârziere a creditorului obligației de predare. <i>Res perit creditori</i> _____	136
Capitolul III. Actul juridic unilateral, izvor de obligații _____	137
<i>Secțiunea 1. Noțiune. Actul unilateral și actul unilateral cauzator de obligații _____</i>	<i>137</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Promisiunea unilaterală _____</i>	<i>139</i>
<i>Secțiunea a 3-a. Promisiunea publică de recompensă _____</i>	<i>141</i>
Capitolul IV. Faptul juridic licit _____	142
<i>Secțiunea 1. Noțiunea faptului juridic licit. Prezentare generală _____</i>	<i>142</i>

<i>Secțiunea a 2-a. Gestiunea intereselor altei persoane</i>	143
§1. Noțiune	143
§2. Condițiile gestiunii	144
§3. Efectele gestiunii	145
3.1. Obligațiile gerantului	146
3.2. Obligațiile geratului	146
<i>Secțiunea a 3-a. Plata nedatorată</i>	147
§1. Noțiune	147
§2. Condițiile plății nedatorate	148
§3. Efectele plății nedatorate	149
<i>Secțiunea a 4-a. Îmbogățirea fără justă cauză</i>	150
§1. Noțiune	150
§2. Condițiile îmbogățirii fără justă cauză	151
§3. Efectele îmbogățirii fără justă cauză	152
Capitolul V. Faptul juridic ilicit. Răspunderea civilă delictuală	153
<i>Secțiunea 1. Răspunderea civilă delictuală. Aspecte generale</i>	153
§1. Noțiunea răspunderii civile delictuale. Natură juridică. Funcții	153
§2. Relația dintre răspunderea delictuală și răspunderea contractuală. Răspundere delictuală sau extracontractuală	155
§3. Comparația dintre răspunderea delictuală și răspunderea contractuală	157
§4. Chestiunea cumulului celor două forme de răspundere	158
§5. Felurile răspunderii delictuale	160
<i>Secțiunea a 2-a. Răspunderea delictuală pentru fapta proprie</i>	160
§1. Reglementare	160
§2. Condițiile răspunderii delictuale pentru fapta proprie	161
2.1. Prejudiciul	161
2.1.1. Regimul prejudiciului patrimonial (material)	162
2.1.2. Regimul prejudiciului nepatrimonial (moral)	164
2.1.3. Acțiunea pentru repararea pecuniară a prejudiciului	167
2.2. Fapta ilicită	168
2.3. Raportul de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu	170
2.4. Vinovăția (vina) celui care a cauzat prejudiciul	172
2.5. Proba elementelor răspunderii civile delictuale	174
2.6. Răspunderea delictuală pentru fapta proprie a persoanei juridice	174
2.6.1. Reglementare. Domeniu de aplicare	174
2.6.2. Condiții	175
2.6.3. Efecte	176
<i>Secțiunea a 3-a. Răspunderea pentru fapta altei persoane</i>	176
§1. Răspunderea pentru faptele prejudiciabile săvârșite de minori sau de persoanele majore aflate sub tutelă specială/consiliere judiciară	176
1.1. Reglementare. Domeniu de aplicare	176

1.2. Fundamentarea răspunderii _____	178
1.2.1. Fundamentarea răspunderii părinților (tutorei minorului) pentru faptele prejudiciabile săvârșite de minori _____	179
1.2.2. Fundamentarea răspunderii altor persoane pentru faptele săvârșite de minori (cadre didactice, meșteșugari etc.) _____	179
1.3. Condițiile răspunderii _____	180
1.4. Efectele răspunderii _____	180
1.5. Exonerarea de răspundere pentru fapta minorului/majorului sub tutelă specială sau consiliere judiciară _____	181
§2. Răspunderea comitenților pentru faptele prejudiciabile săvârșite de prepușii lor în funcțiile încredințate _____	182
2.1. Reglementare. Domeniu de aplicare _____	182
2.2. Fundamentarea răspunderii comitentului _____	184
2.3. Condițiile răspunderii comitentului _____	184
2.4. Efectele răspunderii comitentului _____	187
2.5. Exonerarea de răspundere a comitentului _____	188
§3. Corelația formelor de răspundere pentru fapta altei persoane _____	188
3.1. Corelația dintre răspunderea părinților și răspunderea altor persoane care au obligația de supraveghere (cadrele didactice) _____	188
3.2. Corelația răspunderii comitentului cu alte forme de răspundere pentru altul _____	189
<i>Secțiunea a 4-a. Răspunderea pentru animale, lucruri și edificii _____</i>	<i>190</i>
§1. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de animale _____	190
1.1. Reglementare. Domeniu de aplicare _____	190
1.2. Fundamentarea răspunderii _____	192
1.3. Condițiile răspunderii _____	193
1.4. Efectele răspunderii _____	193
1.5. Exonerarea de răspundere _____	193
§2. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de lucruri, în general _____	194
2.1. Reglementare. Domeniu de aplicare _____	194
2.2. Fundamentarea răspunderii _____	196
2.3. Condițiile răspunderii. Cazuri similare _____	196
2.4. Efectele răspunderii _____	197
2.5. Exonerarea de răspundere _____	197
§3. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de ruina edificiului _____	197
3.1. Reglementare. Domeniu de aplicare _____	197
3.2. Fundamentarea răspunderii _____	198
3.3. Condițiile răspunderii _____	199
3.4. Efectele răspunderii _____	199
3.5. Exonerarea de răspundere _____	200
§4. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de căderea sau aruncarea unui lucru dintr-un imobil _____	200
4.1. Reglementare. Domeniu de aplicare _____	200
4.2. Fundamentarea răspunderii _____	201

4.3. Condițiile răspunderii _____	201
4.4. Efectele răspunderii _____	201
4.5. Exonerarea de răspundere _____	202
§5. Corelații între formele de răspundere _____	202
TITLUL III. EFECTELE OBLIGAȚIILOR _____	203
Capitolul I. Considerații generale _____	203
<i>Secțiunea 1. Prezentarea efectelor obligațiilor _____</i>	<i>203</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Principiul executării în natură a obligațiilor _____</i>	<i>204</i>
<i>Secțiunea a 3-a. Tipuri de executare a obligației civile _____</i>	<i>204</i>
Capitolul II. Plata _____	206
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale privind plata _____</i>	<i>206</i>
§1. Noțiunea, temeiul și funcțiile plății _____	206
§2. Natura juridică a plății _____	207
<i>Secțiunea a 2-a. Condițiile plății _____</i>	<i>208</i>
§1. Condițiile de valabilitate referitoare la subiectele plății _____	208
1.1. Cine poate face plata? Categoria <i>solvensului</i> _____	208
1.1.1. Condițiile solvensului _____	210
1.2. Cine poate primi plata? Categoria <i>accipiensului</i> _____	211
1.2.1. Caz particular: plata făcută unui creditor aparent. Condiții și consecințe _____	212
§2. Condițiile de valabilitate referitoare la obiectul plății _____	213
2.1. Principiile plății indiferent de obiectul obligației _____	213
2.1.1. Principiul indivizibilității plății _____	213
2.1.2. Principiul imputației plății _____	214
2.2. Diligența cerută în executarea obligațiilor. Criteriul bunului proprietar _____	215
2.3. Valabilitatea plății în funcție de obiectul obligației _____	218
2.3.1. Obligația de a da un bun individual determinat (obligația de a strămuta proprietatea) _____	218
2.3.2. Obligația de a da bunuri de gen _____	219
2.3.3. Obligația de a da o sumă de bani _____	219
2.3.4. Obligația de a preda un bun individual determinat _____	221
2.3.5. Obligația de a constitui o garanție _____	222
<i>Secțiunea a 3-a. Locul, data și dovada plății _____</i>	<i>222</i>
§1. Locul plății _____	222
§2. Data plății _____	223
§3. Dovada plății _____	224
§4. Cheltuielile plății _____	225
<i>Secțiunea a 4-a. Punerea în întârziere a creditorului de către debitor _____</i>	<i>225</i>
§1. Justificarea punerii în întârziere a creditorului _____	225
§2. Reglementarea cazurilor de punere în întârziere a creditorului _____	226

§3. Etapele punerii în întârziere a creditorului _____	226
§4. Alte drepturi ale debitorului _____	228
<i>Secțiunea a 5-a. Buna-credință în executarea obligațiilor contractuale</i> _____	228
§1. Rolul buneii-credințe în materia contractului _____	228
§2. Buna-credință a debitorului _____	229
§3. Buna-credință a creditorului _____	231
Capitolul III. Executarea silită a obligațiilor civile _____	232
<i>Secțiunea 1. Considerații generale privind neexecutarea obligațiilor.</i>	
<i>Mijloacele juridice ale creditorului</i> _____	232
§1. Conceptualizarea consecințelor neexecutării: sancțiuni, mijloace juridice sau remedii _____	232
§2. Drepturile (mijloacele juridice) ale creditorului în caz de neexecutare a obligațiilor _____	234
2.1. Enumerarea drepturilor creditorului în caz de neexecutare a obligațiilor _____	234
2.2. Prezentarea condițiilor generale de activare a mijloacelor juridice ale creditorului _____	235
§3. Condițiile generale ale drepturilor creditorului în caz de neexecutare a obligațiilor civile _____	235
3.1. Condiția generală a neexecutării fără justificare a obligației civile _____	235
3.1.1. Noțiunea de neexecutare fără justificare _____	235
3.1.2. Neimputabilitatea față de creditor a neexecutării obligației de către debitor _____	236
3.2. Condiția generală a punerii debitorului în întârziere _____	237
3.2.1. Importanța și rolul punerii în întârziere _____	237
3.2.2. Sensurile și funcțiile punerii în întârziere _____	238
3.2.3. Modurile punerii în întârziere: regula și derogările _____	238
3.2.4. Efectele punerii în întârziere. Termenul suplimentar de executare. Celelalte efecte _____	240
<i>Secțiunea a 2-a. Executarea silită în natură a obligațiilor</i> _____	242
§1. Prezentare generală _____	242
1.1. Noțiune. Reglementare _____	242
1.2. Prioritatea executării silite în natură _____	243
§2. Condițiile, conținutul și limitele dreptului la executarea silită în natură _____	244
§3. Executarea silită în natură a obligațiilor de a da _____	246
§4. Executarea silită în natură a obligațiilor de a face _____	248
4.1. Sediul legal și domeniul de aplicație. Obligațiile de a face <i>intuitu personae</i> _____	248
4.2. Caz particular: executarea obligației de a face constând în predarea unui bun _____	249
4.3. Modalitățile specifice de executare a obligațiilor de a face, potrivit art. 1528 din Codul civil _____	249

§5. Executarea silită a obligațiilor de a nu face _____	250
5.1. Particularitățile executării silite în natură a obligațiilor de a nu face _____	250
5.2. Executarea obligației de a nu face în contextul art. 1529 din Codul civil _____	251
<i>Secțiunea a 3-a. Executarea prin echivalent a obligațiilor. Regimul daunelor-interese. Răspunderea contractuală _____</i>	<i>252</i>
§1. Noțiunea executării prin echivalent. Regimul juridic al daunelor-interese, în contextul art. 1516 din Codul civil _____	252
1.1. Considerații generale _____	252
1.2. Clasificarea daunelor-interese. Relația dintre daunele-interese și celelalte mijloace juridice ale creditorului _____	253
§2. Executarea prin echivalent (daunele-interese) și răspunderea contractuală _____	254
2.1. Daunele-interese și rolul lor de manifestare a răspunderii contractuale _____	254
2.2. Funcțiile răspunderii contractuale _____	255
2.3. Formele răspunderii contractuale _____	257
§3. Condițiile acordării daunelor-interese în materie contractuală _____	258
3.1. Prezentarea condițiilor acordării daunelor-interese _____	258
3.2. Condiția generală a faptei ilicite contractuale (neexecutarea fără justificare a unei obligații contractuale) _____	259
3.2.1. Noțiune _____	259
3.2.2. Cauzele de neexecutare justificată a obligației contractuale _____	260
3.2.3. Dovada neexecutării obligației _____	260
3.3. Condiția generală a prejudiciului _____	261
3.3.1. Noțiune _____	261
3.3.2. Probarea (cuantumului) prejudiciului patrimonial _____	262
3.4. Condiția generală a raportului de cauzalitate între neexecutarea fără justificare a obligației și prejudiciu _____	263
3.5. Condiția generală a vinovăției debitorului _____	263
3.5.1. Formele de vinovăție a debitorului _____	263
3.5.2. Regimul probator al vinovăției debitorului _____	265
3.5.3. Neexecutarea culpabilă și neexecutarea fără justificare _____	265
3.6. Condiția de exercițiu privind inexistența unei convenții de nerăspundere _____	266
§4. Evaluarea daunelor-interese _____	268
4.1. Evaluarea judiciară a daunelor-interese _____	268
4.1.1. Principiul reparării integrale a prejudiciului _____	268
4.1.2. Regula reparării prejudiciului previzibil _____	272
4.1.3. Regula reparării prejudiciului direct și necesar, limită a principiului reparării integrale _____	273

4.1.4. Prejudiciul imputabil creditorului, limită a principiului reparării integrale _____	274
4.2. Evaluarea legală a daunelor-interese _____	274
4.2.1. Domeniu de aplicare _____	274
4.2.2. Evaluarea legală a daunelor moratorii în cazul obligațiilor bănești _____	275
4.2.3. Modalități de evaluare a daunelor moratorii în cazul obligațiilor de a face. Evaluarea legală _____	277
4.3. Evaluarea convențională a daunelor-interese _____	279
4.3.1. Clauza penală _____	279
a) Noțiune. Domeniu. Caractere juridice _____	279
b) Condițiile invocării clauzei penale _____	281
c) Chestiunea cumulului clauzei penale _____	281
d) Mutabilitatea clauzei penale. Reductibilitatea clauzei penale _____	282
4.3.2. Arvuna _____	283
a) Noțiune. Feluri. Caractere juridice _____	283
b) Arvuna confirmatorie _____	284
c) Arvuna penalizatoare _____	285
<i>Secțiunea a 4-a. Mijloacele de protecție a drepturilor creditorului</i> _____	285
§1. Măsurile conservatorii. Prezentarea mijloacelor de protecție a drepturilor creditorului _____	285
§2. Acțiunea oblică _____	287
2.1. Noțiunea și natura juridică a acțiunii oblice _____	287
2.2. Domeniul de aplicație al acțiunii oblice _____	287
2.3. Condițiile acțiunii oblice _____	288
2.3.1. Condiții cu privire la creanță _____	289
2.3.2. Condiții cu privire la debitor _____	289
2.3.3. Condiții cu privire la creditor _____	289
2.4. Prescripția extinctivă în materia acțiunii oblice _____	290
2.5. Efectele acțiunii oblice _____	290
2.5.1. Efectele acțiunii oblice față de creditori _____	290
2.5.2. Efectele acțiunii oblice față de debitorul pasiv/neglijent _____	291
§3. Acțiunea revocatorie _____	291
3.1. Noțiunea și natura juridică a acțiunii revocatorii _____	291
3.2. Domeniul de aplicație al acțiunii revocatorii _____	292
3.3. Condițiile acțiunii revocatorii _____	294
3.3.1. Condiția prejudiciului suferit de creditor ca urmare a încheierii actului juridic de către debitor _____	294
3.3.2. Condiția fraudei debitorului _____	294
3.3.3. Condiția complicității terțului la fraudă _____	295
3.3.4. Condiții privitoare la creanță _____	295
3.4. Prescriptibilitatea acțiunii revocatorii _____	296
3.5. Efectele acțiunii revocatorii _____	297
3.5.1. Efectele acțiunii revocatorii față de creditori _____	297

3.5.2. Drepturile terțului față de bunul – obiect al actului juridic declarat inopozabil _____	298
TITLUL IV. OBLIGAȚIILE COMPLEXE _____	299
Capitolul I. Introducere _____	299
<i>Secțiunea 1. Considerații generale. Reglementare. Clasificări _____</i>	<i>299</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Categoriile de obligații: pure și simple, simple, afectate de modalități _____</i>	<i>300</i>
Capitolul II. Obligațiile plurale _____	302
<i>Secțiunea 1. Considerații generale. Clasificări _____</i>	<i>302</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Pluralitatea de subiecte _____</i>	<i>302</i>
§1. Obligațiile divizibile _____	302
1.1. Noțiuni _____	302
1.2. Efectele obligațiilor divizibile _____	304
§2. Obligațiile indivizibile _____	305
2.1. Noțiuni. Sursele indivizibilității _____	305
2.2. Efectele indivizibilității. Efecte comune pentru indivizibilitatea pasivă și activă _____	306
2.2.1. Efectele indivizibilității active _____	307
2.2.2. Efectele indivizibilității pasive _____	308
§3. Obligațiile solidare _____	310
3.1. Solidaritatea activă _____	310
3.1.1. Noțiuni _____	310
3.1.2. Efectele solidarității active _____	311
3.2. Solidaritatea pasivă _____	312
3.2.1. Noțiuni. Izvoare. Trăsături _____	312
3.2.2. Efectele solidarității pasive _____	313
§4. Raportul indivizibilitate-solidaritate _____	317
<i>Secțiunea a 3-a. Pluralitatea de obiecte _____</i>	<i>318</i>
§1. Obligațiile alternative _____	318
1.1. Noțiuni _____	318
1.2. Executare _____	319
§2. Obligațiile facultative _____	320
2.1. Noțiuni _____	320
2.2. Executare și stingere _____	321
TITLUL V. TRANSMISIUNEA ȘI TRANSFORMAREA OBLIGAȚIILOR _____	323
Capitolul I. Cesiunea de creanță _____	324
<i>Secțiunea 1. Reglementare. Noțiuni. Domeniu de aplicație _____</i>	<i>324</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Obiectul cesiunii de creanță. Felurile cesiunii de creanță _____</i>	<i>326</i>
<i>Secțiunea a 3-a. Condițiile cesiunii de creanță _____</i>	<i>327</i>

<i>Secțiunea a 4-a. Efectele cesiunii de creanță</i>	329
Capitolul II. Subrogația terțului în drepturile creditorului prin plata creanței (subrogația personală)	331
<i>Secțiunea 1. Noțiune. Feluri de subrogație personală</i>	331
<i>Secțiunea a 2-a. Subrogația convențională</i>	332
§1. Subrogația consimțită de creditor	332
§2. Subrogația consimțită de debitor	333
<i>Secțiunea a 3-a. Subrogația legală</i>	334
<i>Secțiunea a 4-a. Efectele subrogației</i>	334
Capitolul III. Preluarea datoriei	336
<i>Secțiunea 1. Noțiune. Felurile preluării de datorie</i>	336
<i>Secțiunea a 2-a. Condițiile preluării de datorie</i>	337
<i>Secțiunea a 3-a. Efectele preluării de datorie</i>	338
Capitolul IV. Cesiunea contractului	340
<i>Secțiunea 1. Noțiune. Prezentare generală</i>	340
<i>Secțiunea a 2-a. Condițiile cesiunii de contract</i>	341
<i>Secțiunea a 3-a. Efectele cesiunii de contract</i>	343
Capitolul V. Transformarea obligațiilor. Novația	344
<i>Secțiunea 1. Noțiune. Felurile novației</i>	344
<i>Secțiunea a 2-a. Condițiile novației</i>	346
<i>Secțiunea a 3-a. Efectele novației</i>	346
TITLUL VI. MODURILE DE STINGERE A OBLIGAȚIILOR. RESTITUIREA PRESTAȚIILOR	349
Capitolul I. Considerații generale. Clasificarea modurilor de stingere a obligațiilor	349
Capitolul II. Modurile de stingere a obligațiilor care implică realizarea creanței	351
<i>Secțiunea 1. Compensația</i>	351
§1. Noțiune. Clasificare	351
§2. Domeniul de aplicare	352
§3. Compensația legală	352
§4. Compensația judiciară și convențională	354
§5. Efectele compensației	355
<i>Secțiunea a 2-a. Confuziunea</i>	356
§1. Noțiune	356
§2. Condițiile și efectele confuziunii	356
<i>Secțiunea a 3-a. Darea în plată</i>	357
§1. Reglementare. Noțiune. Darea în plată de drept comun	357
§2. Condițiile dării în plată de drept comun	358
§3. Efectele dării în plată de drept comun	358

§4. Darea în plată specială (cedarea unei creanțe). Condiții de valabilitate _____	359
Capitolul III. Modurile de stingere a obligațiilor care exclud realizarea creanței _____	361
<i>Secțiunea 1. Remiterea de datorie _____</i>	361
§1. Noțiune. Clasificare _____	361
§2. Condițiile remiterii de datorie _____	362
§3. Efectele remiterii de datorie _____	363
<i>Secțiunea a 2-a. Imposibilitatea fortuită de executare _____</i>	363
§1. Noțiune. Condiții _____	363
§2. Efecte _____	365
Capitolul IV. Restituirea prestațiilor _____	367
<i>Secțiunea 1. Reglementare. Prezentare generală _____</i>	367
<i>Secțiunea a 2-a. Regimul restituirii prestațiilor _____</i>	368
TITLUL VII. GARANTAREA OBLIGAȚIILOR _____	373
Capitolul I. Considerații generale _____	373
<i>Secțiunea 1. Sensurile noțiunii de garanție _____</i>	373
<i>Secțiunea a 2-a. Garanțiile speciale. Clasificare _____</i>	374
<i>Secțiunea a 3-a. Principiile materiei garanțiilor _____</i>	374
Capitolul II. Garanțiile personale _____	376
<i>Secțiunea 1. Considerații generale. Clasificarea garanțiilor personale _____</i>	376
<i>Secțiunea a 2-a. Fideiusiunea _____</i>	377
§1. Natură juridică. Trăsături. Condiții _____	377
§2. Domeniul de aplicare. Feluri de fideiusiune _____	379
§3. Efectele fideiusiunii _____	380
3.1. Efectele fideiusiunii între creditor și fideiutor _____	380
3.2. Efectele fideiusiunii față de debitorul principal _____	381
§4. Stingerea fideiusiunii _____	382
<i>Secțiunea a 3-a. Garanțiile autonome _____</i>	383
§1. Noțiune. Natura juridică a garanțiilor autonome: scrisoarea de garanție și scrisoarea de confort _____	383
§2. Principiul libertății formelor _____	386
§3. Autonomia sau autonomizarea _____	387
§4. Poziția creditorului – beneficiar _____	388
§5. Stingerea garanțiilor autonome _____	388
Capitolul III. Garanțiile reale _____	390
<i>Secțiunea 1. Privilegiile _____</i>	390
§1. Noțiune. Clasificare _____	390
§2. Concursul între creditorii privilegiați și ceilalți creditori _____	391

§3. Stingerea privilegiilor _____	392
<i>Secțiunea a 2-a. Ipoteca</i> _____	392
§1. Considerații generale _____	392
1.1. Noțiune. Bunuri care pot fi ipotecate _____	392
1.2. Caractere juridice generale ale dreptului de ipotecă _____	393
1.3. Felurile ipotecii _____	394
1.4. Efectele generale ale ipotecii _____	394
1.4.1. Efectele ipotecii față de debitor/constituitor _____	394
1.4.2. Efectele ipotecii față de creditor _____	395
1.4.3. Efectele ipotecii față de terții dobânditori ai imobilului ipotecat _____	396
§2. Ipoteca imobiliară _____	396
2.1. Obiectul ipotecii imobiliare _____	396
2.2. Ipoteca convențională imobiliară _____	397
2.3. Constituirea ipotecii imobiliare _____	397
2.4. Ipoteca legală imobiliară _____	398
2.5. Stingerea ipotecii imobiliare _____	399
<i>Secțiunea a 3-a. Gajul</i> _____	399
§1. Noțiune. Obiect _____	399
§2. Constituirea gajului. Caracterele contractului de gaj _____	400
§3. Exercițare _____	401
§4. Publicitate. Stingere _____	403
<i>Secțiunea a 4-a. Dreptul de retenție</i> _____	403
§1. Noțiune. Caractere juridice _____	403
§2. Condiții _____	405
§3. Domeniul de aplicare _____	406
§4. Aplicații ale dreptului de retenție _____	408
§5. Relația dintre dreptul de retenție și excepția de neexecutare _____	409
§6. Exercițarea și stingerea dreptului de retenție _____	411
BIBLIOGRAFIE _____	413

DREPT CIVIL

Teoria generală a obligațiilor

Curs universitar

Conf. univ. dr.

CRISTINA ELISABETA ZAMȘA

Universitatea din București,

Facultatea de Drept

Editura
Hamangiu
2023

Secțiunea a 3-a. Principiul relativității efectelor contractului

§1. Enunțarea principiului relativității. Relativitatea și obligativitatea contractului

Codul civil enunță principiul relativității în art. 1280, poziționat în secțiunea referitoare la reglementarea efectelor contractului față de terți: art. 1280 – *Relativitatea efectelor contractului*: „Contractul produce efecte numai între părți, dacă prin lege nu se prevede altfel”.

Norma legală consacră adagiul latin *res inter alios acta, aliis neque nocere, neque prodesse potest*^[1] și reia dispozițiile din vechiul Cod civil – art. 973 („Convențiile n-au efect decât între părțile contractante”).

Fundamentat de teza autonomiei de voință^[2], principiul relativității se prezintă în strânsă legătură cu principiul forței obligatorii și principiul libertății de a contracta și presupune că numai părțile care au consimțit liber la încheierea contractului suportă efectele contractului, adică pot exercita drepturile, respectiv pot fi obligate la executarea obligațiilor izvorâte din acel contract. Așadar, înțelegerea completă a relativității presupune referirea la obligativitate, art. 1280 trebuie citit în completare cu art. 1270; principiul efectului relativ al contractului vizează efectul obligatoriu al acestuia, se notează în literatura franceză^[3].

Având în vedere secțiunea în care este reglementat principiul relativității – *Efectele (contractului) față de terți* – cea mai la îndemână parafrazăre a principiului relativității ar fi că el ne arată cum nu produce contractul efecte – din perspectiva obligativității – față de terți. În doctrina franceză se afirmă că „prin contract se creează o sferă de activitate juridică ce nu se extinde și asupra terților pentru a-i face creditori sau debitori”^[4]. Nu înseamnă că terții nu suportă de niciun fel efectele contractului: contractul le este opozabil – conform art. 1281 – *Opozabilitatea efectelor contractului* – în sensul că terții au de respectat situația juridică născută din contract.

^[1] În traducere, contractul este considerat un „lucru”, care nici nu vatămă, nici nu profită altora (terții față de contract).

^[2] Au fost identificate și alte temeuri: în natura volițională a actului civil (GH. BELEIU, *Drept civil, op. cit.*, p. 202) sau în legătura de solidaritate existentă între părțile contractante (L. POP, *Obligațiile*, vol. II, p. 561-563).

^[3] M. FABRE-MAGNAN, *op. cit.*, vol. 1, p. 640.

^[4] CH. LARROUMET, S. BROS, *op. cit.*, p. 908.

În doctrină se apreciază că principiul relativității este o aplicație a obligativității^[1] sau că nu este principiu de sine stătător, ci un aspect al obligativității^[2].

Considerăm că relația dintre relativitate și obligativitate nu se reduce la o relație lineară de tip parte-întreg, ci este o relație mai complexă. Obligativitatea ordonează efectele contractului pe verticală (întrucât indică intensitatea efectelor contractului, contractul are putere de lege), iar relativitatea ordonează efectele contractului pe orizontală (întrucât arată față de cine se produc efectele ale contractului).

Asemenea principiului forței obligatorii, și principiul relativității este enunțat printr-o normă imperativă cu posibilitatea limitării sale exclusiv prin intervenție legislativă, prin reglementarea noțiunii de excepție de la relativitate (a se vedea §3. Excepții de la principiul relativității, *infra*, p. 103).

§2. Domeniul de aplicare a principiului relativității

Cu privire la actele juridice, principiul relativității a fost reglementat spre aplicare expresă în materia contractului, însă el guvernează inclusiv efectele unui act juridic unilateral, având în vedere dispozițiile art. 1325 C. civ.: „Dacă prin lege nu se prevede altfel, dispozițiile legale privitoare la contracte se aplică în mod corespunzător actelor unilaterale”. Spre exemplu, în privința unei promisiuni unilaterale (art. 1327 C. civ.), principiul relativității arată că aceasta produce efecte numai față de autorul său, regăsindu-se în spiritul dispoziției alin. (1): „promisiunea (...) îl leagă numai pe autor”.

Stabilirea *domeniului relativității cu privire la persoane* presupune identificarea diverselor categorii de subiecte de drept și precizarea, în consecință, a modului în care acestea suportă efectele unui contract. Aceste categorii sunt: a) *părțile contractante*, b) *terții*, c) *avânzii-cauză*.

a) Părțile contractante

Parte contractantă este persoana care încheie contractul personal sau prin reprezentare (parte originară, primară sau inițială), precum și persoana care, pe parcursul existenței contractului, înlocuiește una din părțile contractante sau aderă la contract^[3] (parte derivată, aderentă, survenită, ratificantă, de exemplu: moștenitorul unei părți – cu observarea art. 1282 C. civ., cesionarul unei creanțe, cesionarul unui contract); potrivit acestor orientări doctrinare, o parte derivată sau survenită se supune, similar unei părți originare, rigorilor principiului relativității și principiului obligativității. Alți autori apreciază că părțile survenite (de exemplu, moștenitorii) sunt avânzi-cauză sau succesori ai părților^[4].

[1] L. POP, *Obligațiile*, vol. II, p. 562.

[2] M. NICOLAE, *Drept civil. Teoria generală*, vol. II, p. 489-494.

[3] I.-FL. POPA, în L. POP, I.-FL. POPA, S.I. VIDU, *op. cit.*, p. 144; L. POP., *Obligațiile*, vol. II, p. 564.

[4] C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 64-65.

b) Terții (penitus extranei)

Terț este persoana străină de contract, care nu a participat la încheierea contractului și nu este beneficiarul drepturilor, respectiv nu este destinatarul obligațiilor rezultate din contract. Terții sunt excluși de la aplicarea principiului obligativității, relativitatea contractului îi ocolește. Față de ei, contractul are efect de opozabilitate, în conformitate cu dispozițiile art. 1281 C. civ. (a se vedea *infra*, p. 110, Secțiunea a 4-a, *Principiul opozabilității efectelor contractului*).

c) Avânzii-cauză (habentes causam, les ayants-causes sau succesori lato sensu)

Între categoriile de părți și terți există o categorie intermediară – avânzii-cauză sau succesorii în sens larg ai părților – nereglementată, eterogenă și controversată din perspectiva subiectelor de drept pe care le cuprinde. Generic, avânzii-cauză (succesorii în sens larg) sunt persoanele care, deși nu au participat la încheierea contractului, în considerarea legăturii pe care o au cu părțile contractante, suportă efectele contractului^[1], însă în grade diferite, adăugăm noi, având în vedere eterogenitatea acestei categorii.

Tradițional, sunt considerați avânzi-cauză *succesorii universali și cu titlu universal, succesorii cu titlu particular și creditorii chirografari*.

Situația succesorilor universali și cu titlu universal (avânzi-cauză cu titlu universal) ai părților, mai exact, modul în care aceștia se raportează la un contract încheiat de autorii lor formează obiect de reglementare al art. 1282 C. civ. – Transmisiunea drepturilor și obligațiilor către succesori, în conformitate cu care: „(1) La moartea unei părți, drepturile și obligațiile contractuale ale acesteia se transmit succesorilor săi universali sau cu titlu universal, dacă din lege, din stipulația părților ori din natura contractului nu rezultă contrariul”.

Potrivit textului menționat, succesorii universali sau cu titlu universal sunt, de regulă, continuatorii personalității autorilor lor, întrucât preiau poziția contractuală a acestora, cu ocazia acceptării succesiunii. De adăugat că, din coroborarea art. 1282 și art. 1325 C. civ., și obligațiile asumate printr-un act unilateral se transmit succesorilor autorului actului, cu excepția cazului în care legea, manifestarea unilaterală de voință ori natura actului ar impune soluția contrară. În cazul persoanelor fizice, succesorii universali și cu titlu universal sunt moștenitorii legali (art. 963 C. civ.) și legatarii universali sau cu titlu universal (art. 1055-1056 C. civ.). Persoanele juridice pot fi succesori universali sau cu titlu universal, fie în temeiul unui legat în favoarea lor (art. 1055-1056 C. civ.), fie prin reorganizare (art. 235, art. 237-240 și art. 242 C. civ.).

Succesorii universali și cu titlu universal au aceeași vocație succesorală, între ei fiind doar o deosebire cantitativă, deoarece ei dobândesc (integral sau proporțional cu participarea la transmisiunea patrimonială), de regulă, toate drepturile și obligațiile autorilor. Cu titlu de excepții, teza finală a alin. (1) al art. 1282 C. civ.

^[1] *Ibidem*, p. 63-64.

prevede următoarele situații de limitare a transmiterii drepturilor și obligațiilor contractuale:

- (i) dacă legea nu permite transmisiunea [de exemplu, în cazul contractului de rentă viageră, art. 2242 alin. (2) C. civ.] sau în cazul constituirii dreptului de uzufruct, acesta fiind cel mult viager, este intransmisibil pe cale succesorală, art. 708 alin. (1) C. civ. Reținem o interdicție legală de transmisiune a drepturilor și obligațiilor contractuale;
- (ii) dacă părțile au convenit astfel în contract, în virtutea principiului libertății contractuale. Este o interdicție convențională de transmisiune a drepturilor și obligațiilor contractuale;
- (iii) dacă natura contractului nu permite transmisiunea (ipoteza contractelor *intuitu personae*). Este o interdicție obiectivă de transmisiune a drepturilor și obligațiilor contractuale.

Într-o opinie, se consideră că succesorii universali sau cu titlu universal continuă personalitatea autorilor lor și dobândesc situația juridică a acestora, devenind titulari ai drepturilor și obligațiilor izvorâte din actul la care nu au participat^[1]; ei mai sunt numiți *părți devenite* prin consimțământul lor ulterior, *părți derivate* sau *părți survenite*^[2]. De observat că discuțiile sunt eminentamente teoretice, regimul succesorilor universali și cu titlu universal fiind în mod clar prevăzut de lege și necontestat în doctrină.

Situația succesorilor cu titlu particular (avânzi-cauză cu titlu particular) este reținută spre reglementare în alin. (2) al art. 1282: „Drepturile, precum și, în cazurile prevăzute de lege, obligațiile contractuale în strânsă legătură cu un bun se transmit, odată cu acesta, succesorilor cu titlu particular ai părților”.

Succesorii cu titlu particular sunt subiectele de drept care dobândesc un drept patrimonial, privit *ut singuli* (de sine stătător), și nu ca parte componentă a unui patrimoniu^[3], cum ar fi: cumpărătorul unui bun imobil asupra căruia s-a constituit anterior o servitute (și care are de respectat dreptul de servitute, respectiv are obligațiile unui titular de fond aservit); cesionarul unei creanțe; în toate aceste cazuri, dobânditorul cu titlu particular este având-cauză, deoarece beneficiază de drepturile sau este ținut de obligațiile născute dintr-un contract la care nu a fost parte, dacă sunt respectate două condiții^[4]:

- condiția de ordin substanțial, reprezentată de existența unei strânse legături între drepturile și obligațiile contractate anterior de autor și dreptul/bunul transmis ulterior către succesori. În lipsa unei asemenea co-

^[1] GH. BELEIU, *Drept civil, op. cit.*, p. 203 și, asemănător, C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 64.

^[2] L. POP, *Obligațiile*, vol. II, p. 568.

^[3] C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 64-65.

^[4] C.E. ZAMȘA, *Comentariul art. 1282*, în FL.A. BAIAS, E. CHELARU, R. CONSTANTINOVICI, I. MACOVEI (coord.), *op. cit.*, p. 1528.

nexiuni, succesorul cu titlu particular este străin, terț desăvârșit față de drepturile contractate anterior de autorul său^[1];

- condiția de ordin operațional, care presupune respectarea formelor de publicitate, precum și anterioritatea contractului dintre autor și cocontractant constatată prin data certă a înscrisului (de observat, ca exemplu, art. 1811 C. civ. – *Opozabilitatea contractului de locațiune față de dobânditor*).

Situația creditorilor chirografari. Creditorii chirografari sunt acei creditori care nu se bucură de o garanție reală pentru executarea creanței, fiind însă beneficiarii unei garanții comune asupra patrimoniului debitorului (art. 2324 C. civ.) sau ai unui „gaj general” asupra patrimoniului debitorului lor. Creditorii chirografari nu suportă în mod direct efectele contractelor încheiate de debitori cu partenerii acestora (nu dobândesc drepturi, nu le incumbă obligații), ei sunt doar afectați de fluctuațiile activului și pasivului patrimonial înregistrate ca urmare a încheierii respectivelor contracte, astfel că situația lor intră sub incidența principiului opozabilității contractului față de terți^[2]. Creditorii chirografari au dreptul de a formula două acțiuni specifice – acțiunea oblică, art. 1560 C. civ., și acțiunea revocatorie, art. 1562 C. civ –, dar acestea reprezintă facultăți conferite lor de lege, așadar, au izvor legal, și nu contractual, neavând astfel legătură intrinsecă cu contractele încheiate de debitorii lor, de natură să le confere calitatea de avânzi-cauză.

În concluzie, apreciem că formează categoria teoretică de avânzi-cauză numai succesorii universali sau cu titlu universal și succesorii cu titlu particular, deoarece numai ei dobândesc drepturi și obligații de la autorul lor, dintr-un contract la a cărui încheiere nu au participat, corespunzând astfel sensului noțiunii de *habentes causam* (*les ayants causes*).

§3. Excepții de la principiul relativității

Norma juridică imperativă de consacrare a relativității permite instituirea pe cale legală a excepțiilor de la regula producerii efectelor contractului numai între părțile contractante: *dacă prin lege nu se prevede altfel*.

Doctrina română este divizată în problematica distingerei între excepții veritabile și excepții aparente de la principiul relativității, noțiuni cu sfere de cuprindere variabile printre civilizații^[3].

^[1] C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 65.

^[2] *Ibidem*, p. 67.

^[3] A se vedea, pentru detalii, I.-FL. POPA, în L. POP, I.-FL. POPA, S.I. VIDU, *op. cit.*, p. 150; M. NICOLAE, *Drept civil. Teoria generală*, vol. II, p. 524-525. Atâta vreme cât noțiunile care fac obiectul divergențelor de opinie au un regim legal propriu, demersul încadrării lor fie în categoria excepțiilor veritabile, fie în categoria excepțiilor aparente, este esențialmente teoretic.

Caracteristicile unei situații de excepție de la principiul relativității contractului sunt următoarele:

- din perspectiva sursei, reținem natura legală a excepției, însemnând că, prin lege, părțile contractante sunt abilitate să convină în sensul ca un terț să dobândească un drept în temeiul acordului lor de voințe;
- din perspectiva conținutului contractului care ar putea face obiect al excepției, este de subliniat că doctrina afirmă unanim că, de principiu, numai pe latura activă pot interveni excepții de la relativitate^[1], însemnând că o persoană străină de un contract poate dobândi – ca regulă – doar drepturi din respectivul contract, nu și obligații. Dacă o persoană care nu a participat la încheierea unui contract ar consimți ulterior să dobândească un drept prevăzut în respectivul contract, nu am fi în prezența unei excepții de la relativitate, ci a manifestării libertății contractuale în direcția dobândirii dreptului;
- din perspectiva rolului voinței subiectelor implicate, o veritabilă situație de excepție de la relativitatea efectelor contractului presupune absența voinței terțului în privința nașterii dreptului în favoarea sa și, în consecință, considerarea exclusiv a voințelor părților contractante.

Astfel, excepțiile de la relativitatea efectelor contractului denumesc acele situații prevăzute de lege în care un terț dobândește drepturi sau obligații în temeiul unui contract (sau al unui act unilateral, prin aplicarea art. 1325 C. civ.) la care nu a fost parte, deci prin manifestarea de voință a părților contractante (sau a emitentului actului unilateral). Sunt excepții aparente de la relativitate acele situații juridice în care o persoană dobândește un drept dintr-un contract la care nu a participat, însă dobândirea presupune manifestarea sa de voință în sensul nașterii dreptului sau dreptul este dobândit prin efectul legii, nu ca urmare a manifestării de voință a altor persoane.

În cadrul secțiunii *Efectele (contractului) față de terți*, Codul civil reglementează două mecanisme juridice raportabile la principiul relativității: promisiunea faptei altuia (art. 1283) și stipulația pentru altul (art. 1284-1288); prima constituie o excepție aparentă de la relativitate, a doua, o excepție veritabilă.

3.1. Promisiunea faptei altuia, excepție aparentă de la principiul relativității

3.1.1. Noțiune. Prezentare generală

Promisiunea faptei altuia (convenția de *porte-fort*^[2]) este contractul prin care o persoană – promitentul, debitorul – se obligă față de creditor – beneficiarul promi-

^[1] GH. BELEIU, *Drept civil, op. cit.*, p. 208; L. POP, *Obligațiile*, vol. II, p. 588.

^[2] Denumirea provine din limba franceză: *se porter fort pour autrui* (M. FABRE-MAGNAN, *op. cit.*, vol. 1, p. 658).

siunii – să determine pe o terță persoană să-și asume un anume angajament juridic față de creditor^[1].

Codul civil reglementează promisiunea faptei altuia din perspectiva efectelor pe care le produce: Art. 1283 – *Efecte*: „(1) Cel care se angajează la a determina un terț să încheie sau să ratifice un act este ținut să repare prejudiciul cauzat dacă terțul refuză să se oblige sau, atunci când s-a obligat și ca fideiutor, dacă terțul nu execută prestația promisă”.

Potrivit orientării dominante a doctrinei^[2], promisiunea faptei altuia este excepție doar aparentă de la principiul relativității; într-adevăr, debitorul promite propria sa faptă – de a-l determina pe terț să contracteze cu creditorul – și nu fapta terțului, care va fi obligat exclusiv prin propriul său consimțământ de a intra într-o relație contractuală cu beneficiarul promisiunii. Astfel, promisiunea confirmă postulatul că „nimeni nu poate fi obligat prin voința altei persoane”^[3].

Denumirea de „promisiune a faptei altuia” trebuie înțeleasă în următoarea cheie: debitorul promite propria sa faptă în legătură cu altul, respectiv de a-l determina pe altul să se angajeze juridic față de creditorul promisiunii.

Concret, promisiunea faptei altuia se poate constitui într-un contract de sine stătător sau poate fi implementată printr-o clauză a unui contract (contractul principal).

Obiectul promisiunii faptei altuia poate consta în comportamentul debitorului-promitent:

- de a-l determina pe terț să încheie un act juridic (indiferent dacă este unilateral sau bilateral ca mod de formare, contract) sau
- de a-l determina pe terț să ratifice un act juridic,
- eventual, cu asumarea de către debitor a garantării executării de către terț a angajamentului luat de acesta, caz în care debitorul are și calitatea de fideiutor (garant personal).

Pentru valabilitatea promisiunii, în mod suplimentar față de *cerințele generale de valabilitate ale oricărui contract* (art. 1179 C. civ.), este necesară, conform alin. (3) al art. 1283 C. civ., *cerința specială a intenției promitentului* în sensul determinării terțului de a contracta:

- exprimată în mod expres printr-o stipulare expresă în contract a respectivei intenții;
- rezultată din considerarea împrejurărilor în care contractul a fost încheiat (se va ține cont de domeniul de activitate, de modul de încheiere/negociere a contractului, de o eventuală istorie a relațiilor contractuale dintre părți etc.).

[1] C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 69.

[2] *Ibidem*, p. 69; I.-FL. POPA, în L. POP, I.-FL. POPA, S.I. VIDU, *op. cit.*, p. 164; M. FABRE-MAGNAN, *op. cit.*, vol. 1, p. 658.

[3] C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 69.

3.1.2. Efectele promisiunii faptei altuia

De principiu, această operațiune dă naștere unei *obligații de a face* în sarcina promitentului, *obligație de rezultat* sancționabilă prin obligarea promitentului la repararea prejudiciului suferit de beneficiarul creditor. Concret, obligația de a face depinde de obiectul promisiunii de a contracta și, implicit, de asumarea de către debitor și a poziției de fideiutor, caz în care el va garanta și executarea prestației asumate ulterior de către terț.

Debitorul promisiunii va răspunde, însemnând activarea răspunderii sale contractuale – față de creditorul-beneficiar, în cazul producerii unui prejudiciu acestuia:

- în simpla calitate de promitent, pentru neîncheierea/neratificarea de către terț a actului juridic;
- în dubla calitate de promitent-fideiutor, debitorul va răspunde și pentru neexecutarea prestației terțului decurgând din încheierea/ratificarea actului juridic de către acesta [sub rezerva alin. (2), dacă preîntâmpină prejudicierea creditorului prin asigurarea executării prestației asumate de terț, executând el însuși sau prin intermediul unui terț, în funcție de specificul obligației].

3.2. Stipulația pentru altul

Prin dispozițiile art. 1284 alin. (1) C. civ. – „Oricine poate stipula în numele său, însă în beneficiul unui terț” – legiuitorul instituie regula liberei stipulări în favoarea altuia, fără a oferi o definiție a mecanismului stipulației pentru altul.

3.2.1. Noțiune. Natură juridică

Potrivit orientării dominante a doctrinei^[1], *stipulația pentru altul sau contractul în folosul altei persoane este o veritabilă excepție de la principiul relativității contractului*, întrucât o persoană străină de contract, denumit terț beneficiar, dobândește un drept în temeiul unui contract încheiat între stipulant și promitent, înainte de a-și da consimțământul de acceptare a dreptului^[2].

Ca natură juridică, stipulația este clauza contractuală sau convenția accesorie prin care o parte, denumită stipulant, prevede (stipulează) ca partea cealaltă, denumită promitent, să dea, să facă sau să nu facă ceva în folosul unei a treia persoane, denumită terț beneficiar.

^[1] *Ibidem*, p. 70; I.-FL. POPA, în L. POP, I.-FL. POPA, S.I. VIDU, *op. cit.*, p. 168; M. FABRE-MAGNAN, *op. cit.*, vol. 1, p. 662; pentru teza excepției aparente, a se vedea M. NICOLAE, *Drept civil. Teoria generală*, vol. II, p. 525.

^[2] M. FABRE-MAGNAN, *op. cit.*, vol. 1, p. 662.

Stipulația pentru altul reprezintă o veritabilă excepție de la principiul relativității, întrucât dreptul se naște direct în patrimoniul beneficiarului din momentul încheierii stipulației^[1].

De regulă, stipulația formează obiectul unei clauze din cuprinsul contractului principal dintre stipulant și promitent (de exemplu: stipulația de plată a prețului unui contract de vânzare în favoarea unui terț; motivele pentru care vânzătorul ar stipula astfel sunt diverse: vânzătorul ar putea fi debitorul terțului în cadrul altui raport obligațional sau vânzătorul face o liberalitate terțului). Caracterul accesoriu al stipulației față de contractul principal are în vedere considerarea stipulației ca *negotium iuris*, cu consecința că el subzistă chiar dacă, în mod formal, stipulația apare ca un document de sine stătător (*instrumentum probationis*).

Dincolo de interesele conjuncturale ale părților stipulației (plata unei datorii, pentru evitarea unei duble plăți; efectuarea unui act cu titlu gratuit în favoarea terțului beneficiar etc.) avute în vedere de legiuitor cu ocazia reglementării generale a acestei figuri juridice, Codul civil prevede și aplicații în diverse materii [de exemplu, art. 2199 alin. (1) C. civ., potrivit căruia plata indemnizației de asigurare se poate face beneficiarului asigurării].

3.2.2. Condițiile stipulației pentru altul

Deosebim între două categorii de condiții: generale și speciale. *Condițiile generale* sunt condițiile comune de validitate ale oricărui contract (art. 1179 C. civ.). *Condițiile speciale* sunt următoarele:

- (i) exprimarea neîndoielnică a voinței de a stipula, *animus stipulandi*; stipulația fiind o excepție de la principiul relativității efectelor contractului, nu se prezumă că un drept din conținutul unui contract să se nască direct în patrimoniul unui terț, fără exprimarea voinței exprese a cocontractanților. Voința părților în sensul stipulării în favoarea terțului nu trebuie justificată, întrucât legea nu cere verificarea unor condiții suplimentare față de condițiile generale de validitate (interesează îndeosebi condiția cauzei, să fie licită și morală);
- (ii) determinarea sau determinabilitatea terțului beneficiar. În conformitate cu dispozițiile art. 1285: „Beneficiarul trebuie să fie determinat sau, cel puțin, determinabil la data încheierii stipulației și să existe în momentul în care promitentul trebuie să își execute obligația”. Este suficient ca terțul să fie cel puțin determinabil la data stipulării (de exemplu, un copil nenăscut încă) însă el trebuie să existe la data executării stipulației de către promitent (copilul să se nască viu);
- (iii) condiție specială negativă: lipsa consimțământului terțului beneficiar pentru nașterea dreptului în favoarea sa. În această materie este necesar

[1] C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 70; I.-FL. POPA, în L. POP, I.-FL. POPA, S.I. VIDU, *op. cit.*, p. 168.

să facem distincția între nașterea și exercitarea dreptului. Codul civil stabilește în art. 1286: „(1) Dacă terțul beneficiar nu acceptă stipulația, dreptul său se consideră a nu fi existat niciodată”. De observat că legiuitorul prevede ce se întâmplă dacă terțul nu acceptă dreptul, el nu prevede ce se întâmplă dacă acesta acceptă. Dacă legiuitorul ar fi intenționat să dea efect juridic acceptării în sensul nașterii dreptului, ar fi făcut o precizare în această direcție. Rezultă că acceptarea din partea terțului nu are niciun efect în privința nașterii dreptului^[1], acceptarea doar consolidează dreptul născut la data încheierii stipulației, fără a avea efect constitutiv^[2].

În doctrină se consideră că acceptarea stipulației de către terț este numai o condiție de efectivitate a stipulației, și nu o condiție de existență a acesteia^[3], respectiv că „acceptarea rezultă din împrejurarea că terțul nu refuză dreptul”, iar neacceptarea stipulației de către terț „are semnificația unei condiții rezolutorii (pur potestative), care deci desființează retroactiv dreptul terțului”^[4].

3.2.3. Efectele stipulației pentru altul

Întrucât în mecanismul stipulației sunt implicate trei subiecte, vom distinge între mai multe categorii de efecte juridice.

a) Efectele stipulației în raportul dintre stipulant și promitent

Efectele între stipulant și promitent se desfășoară pe două planuri, în considerarea caracterului accesoriu al stipulației (*negotium iuris*) față de contractul principal pe care se grevează (de exemplu, contractul de vânzare-cumpărare), însă ceea ce ne interesează este cercetarea raportului din planul accesoriu al stipulației. Dacă promitentul nu execută stipulația, stipulantul poate cere executarea silită în natură în favoarea terțului^[5] și/sau daune-interese.

Revocarea stipulației este reglementată în art. 1287 C. civ., conform alin. (1), există regula efectuării acesteia de către stipulant, cu excluderea creditorilor sau moștenitorilor stipulantului. Această prevedere este în acord cu teza unanim admisă a nașterii dreptului direct în patrimoniul terțului beneficiar. Revocarea stipulației nu se confundă cu rezoluțiunea/rezilierea contractului principal (și care, oricum, ar atrage pe cale accesorie și desființarea stipulației).

[1] În același sens, M. FABRE-MAGNAN, *op. cit.*, vol. 1, p. 662. Înțelegem să ne reconsiderăm opinia exprimată cu prilejul comentării art. 1285, a se vedea C.E. ZAMȘA, *Comentariul art. 1286*, în FL.A. BAIAS, E. CHELARU, R. CONSTANTINOVICI, I. MACOVEI (coord.), *op. cit.*, p. 1533.

[2] C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 74;

[3] I.-FL. POPA, în L. POP, I.-FL. POPA, S.I. VIDU, *op. cit.*, p. 171.

[4] G. BOROI, C.A. ANGHELESCU, *op. cit.*, p. 250.

[5] C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 73. Spre comparație, în Codul civil francez este prevăzut expres în art. 1209 că stipulantul poate să-i ceară terțului executarea „angajamentului” față de terțul beneficiar.